

Анархистичка библиотека

За револуцијата

Жак Камат

Жак Камат
За револуцијата
1972

Jacques Camatte, "De la Révolution", *Invariance*, Séries 2 No. 2,
april 1972.

Превод: Алек Кузмановски

www.anarhisticka-biblioteka.org

1972

зиниот најдобар можен облик и начин на дејствување, итн. Тој делириум е сонот на капиталот; сон за револуција која никогаш не завршува, бидејќи никогаш не созрева, која секогаш ја кочи некој мистичен фактор: недостаток од објективни услови, некоја сè уште неформулирана теорија, итн.

Залудно ја чекаме револуцијата, бидејќи таа веќе почна. Тоа не го забележаа оние кои сè уште чекаат некој посебен знак, на „кризата“ која ќе ја започне широкото бунтовничко движење, кое секогаш ќе биде вториот суштински знак за формирање вистинска партија, итн. Превирањето почна претходно, а мај 1968 година само дојде до израз на сите нивоа од животот опфатен од процесот на капиталот. Имаше и неочекувани испади кои не се развија во криза во класична смисла, но кои исто така сведочеа за борбата на пролетаријатот против припитомувањето. Сè поголемото одбивање на понатамошно потчинување на капиталот ни помага да се соочиме со прашањето за револуцијата на вистински начин. Не станува збор да се промени животот, бидејќи целиот живот е веќе променет така што е поробен, припитомен и фалсификуван, туку за создавање нов, човечки живот.

Многу групи кои се појавија по 1945 година, одбиваа да се соочат со смртта на старото работничко движење. Доколку го направеа тоа, ќе прогласеа сопствена негација. Тоа не ги спречи да евоцираат, толкуваат и теоретски да го разгледуваат овој факт како знак на криза на работничкото движење, што најчесто значеше – криза на револуционерното раководство. Причините за смртта многу ретко се бараа во самата класа, бидејќи на секаков начин требаше да се оспорува тврдењето дека пролетаријатот е интегриран и дека веќе нема посебна мисија (Троцки го кажа тоа уште 1939 година во делото *СССР и војната*). Некои ја објаснуваа оваа појава со тоа што се променил капитализмот и станал државен или бирократски капитализам, но дека пролетаријатот останал ист и дека ја задржал својата мисија; оттаму, плагијатот на *Комунистичкиот манифест* на групата *Socialisme ou barbarie*. Нема збор за тоа дека во име на зачувувањето на класичната светост го осудуваме создавањето на манифестот, дури ни копијата на оној од 1848, туку само посочуваме на многу ограничениот карактер на тој пристап. Од тој агол треба да се гледа и на *Ситуационистичката интернационала*, која се појави неколку години подоцна. Наспроти овие, групите како *Potere Operaio* и *Lotta Continua* предложуваа неоленинизам, итн.

Имаше и такви кои го сфатија значењето на поразот на пролетаријатот од 1945 година¹ и дојдоа до заклучокот за празнотијата на сфаќањата за историската улога на пролетаријатот и потоа почнаа да ја отфрлаат теоријата на Маркс. Тие тврдеа (а оттогаш тоа е илјадапати повторено на најразлични начини) дека пролетаријатот исчезна од индустриски најразвиените области и дека сега маргиналните групи треба да ја извршат старата пролетерска задача или дека селанството од областите кои сè уште не се поробени од капиталот ќе ја оживее револуционерната динамика.

¹ E. G. Prudhommeaux, cf. *Invariance*, Séries II, no. 1, pp. 33-4.

Исто така, Бордига во целост го сфати значењето на поразот на пролетаријатот и оргијастичкиот развој на капиталот по 1945 година: „Многупати рековме дека манифестот е изговор за буржоазијата и дека по Втората светска војна и ре-апсорпцијата на руската револуција треба да се напише нов.“ (II *Marxismo dei cacagli*, 1952) Бордига мислеше дека развојот на капиталот на глобален план ќе го омасови пролетаријатот, а дека кризата предизвикана од експлозивниот раст повторно ќе го концентрира пролетаријатот во старите метрополи, пред сè во Германија. На таа земја се гледаше како центар на идната револуција.

Бројните кризи и контраударите на антиколонијалните револуции на ниеден начин не водеа кон обновување на револуционерната агитација во Европа и САД. Во почетокот на шеесетите години изгледаше дека пасивноста на пролетаријатот стана трајна. Теоријата и практиката на групите како германските ССГ (Социјалистички студенти на Германија; Sozialistischer Deutscher Studentenbund - SDS), слични групи во САД или групата *Zengakuren* во Јапонија, го сфатија значењето на поразот и сметаа дека работничкото движење е уназадено за најмалку сто години. Имаа силна интуиција за нов почеток, нова епоха. Тоа е причината зошто сите тие групи мораа да согорат во бунтовничкиот бран кој кулминираше во Париз и Мексико 1968 година; во спротивно, ќе мораа да ги ублажуваат и разводнуваат своите ставови. Распадот на ССГ до кој дојде 1970 година беше предмет на многу критики, но всушност беше само доказ за вредноста на претходните активности. Тие мораа да исчезнат со појавата на новиот револуционерен бран. Слично беше и со француските маоисти кои, парадоксално, со исклучок на неколку помали, изолирани групи, најдобро го докажаа спонтаниот карактер на движењата создадени за време на кризата во мај 1968 година. Катастрофалната практика на маоистичките организации е најдобар пример за она од кое мораме да се оддалечиме. Тие останаа

На движењето во Франција и Германија се гледаше како на движење од средната класа, како на обичен детонатор на бунт кој може да биде само бунт на работничката класа, а не како на движење на универзалната класа. Оваа свест не ја согледуваше идентичноста на положбата на секоја од овие групи во рамки на капиталот и во однос на неговите барања. Сепак, движењето од 1968 година беше доказ за исчезнување на средната класа (онаа за која зборуваше Маркс) и почеток на општа, човечка борба против капиталот.

Работничката класа, како категорија на капиталот, сè повеќе ќе ги отфрла старите партии не заменувајќи ги со нови организации; таа ќе помине низ преобразбата во која ќе ги добие и останатите обележја на универзална класа.

Само оние кои ги измачува носталгијата за минатото и понатаму ќе зборуваат дека мај 1968 година беше само проба; тие не сфаќаат дека револуцијата е процес кому се потребни години за да се оствари. Од мај 1968 година дојде до воспоставување на процесот за создавање револуционери. Тие ја сфаќаат потребата за револуција, дека паразитските претстави со кои капиталот ги напаѓа мозоците на сите луѓе мораат да бидат уништени. Тоа не е задача на некоја „свесна“ група која во измачените мозоци на луѓето старите претстави ќе ги замени со свои, ниту ден Д, ниту избрана судбина, која сè ќе реши со еден удар, туку тоа е прекин до кој ќе дојде по долг период борба во сите димензии од животот со кои денес доминира капиталот. Реалната, делотворна борба повеќе не смее да се одложува од причини за кои зборуваат теоретичарите обземе-ни од марксистичкиот/психоаналитичкиот/структуралистичкиот делириум, ниту затоа што објективните услови наводно секогаш се пополни, за разлика од субјективните; или затоа што прво треба да се формира организација, да се утврди неј-

---

љубоморно ја чуваат. Треба само да се гледа како почнуваат да лаат кога други рекетари ќе навлезат во нивната територија.

та „робови“ на капиталот), преку борба која ќе ја радикализира класата и ќе ја воспостави како партија-заедница, првиот облик на нејзината самонегација. Овој контрадикторен процес е процес на суштинско отфрлање на минатото; оваа класа нема да може да се претставува себеси сè додека не ги отфрли старите одредби и претстави. Очигледно, тоа често се случува на комичен начин, така што отфрленото минато останува сочувано преку пародично спасување, како во случајот на германската или руската левица.

Непосредните општествени разлики кои ги создаде капиталот сигурно ја поттикнаа свеста на американските (Црните пантери, јипиците итн.), германските и француските револуционери која дојде до израз во мај 1968 година. Спротивноста помеѓу работничката и средната класа, заснована на разликата помеѓу продуктивниот и непродуктивниот труд, производството и циркулацијата, и производството и потрошувачката, Маркс ја земал како основа за својата визија за социјалистичката револуција и диктатурата на пролетаријатот. Еден елемент отворал перспектива пред која истовремено стоеле и капитализмот и диктатурата на пролетаријатот: генерализацијата на состојбата на производствениот работник. Таа перспектива сега е остварена во корист на капиталот, а револуционерниот потенцијал од 1848 година конечно е истрошен. Производството во корист на капиталот денес е животен факт на целата популација. Но, во секоја посебна ситуација, на процесот на капиталот му одговара некоја „класна“ визија, која ги спротивставува сините и белите јаки, мануелното и интелектуалното, црните и белите работници, работниците и ситната буржоазија, на ист начин на кој во конфликт доаѓаат различни гангстерски банди на капиталот.³

³ Раководството на Комунистичката партија на Франција е најзаинтересирано да го задржи класичниот пролетаријат во неговото општествено гето. Кон него се однесува како кон приватна сопственост, постојано фалејќи ги неговите „карактеристики“ и „доблести“. Го сведоа на резерва која

заглавени во идеологијата на кинеската Културна револуција која се обидоа да ја применат во услови на шок, 1968 година, но и подцна. Но, секогаш се покажуваше дека идеолошката содржина е помоќна од идеолошката рамка, што доведуваше до постојани експлозии. Желбата по секоја цена да се „приближат до масите“ водеше кон постојана промена на платформата (така што постојано се селеа од една општествена група до друга) и до поддржување најразлични барања, меѓу кои и оние кои првобитно им се спротивставуваа или ги игнорираа – борбите против синдикатот како организација преку која капитализмот ги спроведува своите цели, за ослободување на жената, за сексуална револуција итн. Со други зборови, нивната политичка фразеологија се распаѓаше при секој удар со тотални, сеопфатни барања; мораа да признаат дека револуцијата не е само политичко прашање туку дека таа значи тотална промена на обликот на производство и начинот на живот, а дека освојувањето на власта е само момент од револуцијата и дека подредувањето на сето тоа во моментот оневозможува увид во сите димензии на човечкиот бунт, во сите димензии на револуцијата.

По мајскиот шок, кому му претходеа превирања во две историски различни области, во Кина и на Запад, следеа големи борби во Италија кон крајот на шеесеттите, првите диви штрајкови во Германија, штрајковите во Кируна, бунтот во Полска кон крајот на седумдесеттите, големиот бунт во Цејлон 1971 година, итн. Во тие бунтови пролетаријатот опфаќаше и групи кои беа отпад од старото работничко движење (групи кои имаа од неколку стотици, до неколку стотици илјади работници, како Комунистичката партија во Франција). Тие групи го *организираа минатото*, бидејќи единствено така можеа да ја зауздаат реалната борба, што некои меѓу нив, како француските комунисти и социјалисти, не ги спречи своите програми да ги прилагодат на револуционерната плица чие доаѓање го претчувствуваа.

Дали, во желбата да го разбудат пролетаријатот од летаргијата, тие групи се впуштаа во демонстрации и бунтови само како заробеници на илузии или стапуваа во борба за подоцна револуцијата да има пославен погреб? Сè што постигнаа беше закопување на тоа минато, ликвидирање и на последната илузија на еден исчезнат свет.

Во 1945 година, пролетаријатот доживеа тежок пораз, кој не може да биде заобиколен преку акции кои остануваат на трагите на старите задачи на пролетаријатот, кои немаат врска со сегашната ситуација. Поразот од 1945 година беше знак на неможност пролетаријатот да го победи и да го замени капиталот во словенските и другите земји, како и да го спречи воспоставувањето на доминацијата на капиталот на општествено ниво, пред сè во земјите од Западот, а потоа и на глобален план (каде се наметна како апсолутно супериорен облик). Веќе рековме дека капиталот може да го постигне сето ова преку воспоставување доминација над непосредното битие на пролетерите – над производствената работа.

Оттаму потребата за тотален прекин со целокупната теорија и практика на работничкото движење пред 1945 година. Имајќи предвид дека тоа што се случуваше помеѓу 1923 и 1945 година беше само реприза на настаните од периодот 1917-1923 година, овој предлог можеме да го корегираме така што ќе речеме дека е потребен прекин со теоријата и практиката на работничкото движење до 1923 година.

Тоа не значи дека треба да почнеме со создавање ново работничко движење на урнатините од старото. Тоа не значи ни дека ни треба нов манифест, нова програма, итн., ниту враќање на Маркс преку повторување на неговите ставови или да го сметаме за пореволуционерен отколку што бил. Враќањето кон нешто, често е бегство од нешто друго, од актуелната реалност. Всушност, потребно ни е разгледување на неуспешните аспекти од делото на Маркс – неуспешни токму затоа што се остварија.

скиот капитал. Азија можеби ќе се смири ако старата основа и заедниците ги замени заедницата на капиталот, имајќи ја предвид слабоста на светското револуционерно движење, што ја исклучува можноста за непосредно движење кон комунизам. Според дефиницијата, целата човечка историја е историја на губење на заедницата, која во помала или поголема мера била интегрирана во природата (оттаму идолатријата на природата), пред напредувањето на разменската вредност; *тоа била борба против парите*, главниот облик на таа вредност; тоа значи дека капиталот е принудна заедница, што бара да биде уништена од луѓето, ако сè уште сакаат да остварат вистинска човечка заедница, склад помеѓу универзалното и општественото битие, како индивидуален пол од таа целина.

Тоа е комунизмот, теоријата на пролетаријатот во неговиот класичен облик, како и во смисла на универзална класа², кој самиот по себе е негација на класните рамки и митот за постоењето на карактерот на класите.

Од овој агол можеме полесно да ги согледаме недостатоците на теоријата на Маркс, но и елементите кои ни овозможуваат подобро да ја сфатиме сегашната фаза на реална доминација на капиталот, отфрлање на сите други претпоставки и нивна замена со пропозициите на самиот капитал, кој во спроведувањето на својата апсолутна доминација секаде генерира деликвенција и лудило.

Работата на оваа синтеза е знајачна, но ќе остане недоволна ако истовремено не се обидеме да видиме како таа синтеза веќе се одвива во различни елементи, иако понекогаш сè уште во групен облик.

Мај 1968 година беше револуција. Оттогаш, таа се одвива во рамки на самата класа, која сè уште е класа на капиталот (кас-

---

² Универзална класа може да формира и капиталот: тоа е неговиот начин за негација на класите; но, тој, исто така може, од моментот на јонизацијата, да мигрира кон комунистичкиот пол на општеството.

Триумфалното напредување на разменската вредност создаде многу дополнителни тешкотии во областите надвор од Западот. Маркс сметал дека капиталистичкиот облик на производство не може да се развие во Русија. Мислел дека *општината* и нејзиниот партикуларизам ќе пружи основа за развој на комунизмот по победата на револуцијата на Западот. Генерално, сметал дека капиталистичкиот облик на производство нема толку лесно да победи во словенските земји, убеден во исклучителната виталност на традиционалната општина. Реформите на Столипин и развојот на капиталистичкиот облик на производство ги одведоа Ленин и болшевиците во голема грешка. Тие беа свесни за виталноста и потенцијалите на општината да му одолее на овој развој. Општината не учествувала значајно во статистиките, но сè уште не била потисната од практиката на луѓето, донекаде прилагодена на новите услови. Тоа водело кон погрешен однос со селаните на кои болшевиците се обиделе на секаков начин да им го наметнат капиталистичкиот облик на производство (овде се отвора прашањето на анархистичкото востание во Украина и амбициите на болшевиците да го забрзаат историскиот процес).

Царскиот деспотизам бил заменет со деспотизмот на капиталот, кој можел да биде остварен само по цена на застраувачки терор над работниците и селаните. Репресијата станувала сè поголема, бидејќи тежнењето кон комунизмот се сметала за нешто неспорно.

Движењето на разменската вредност во Азија неколкупати се обиде да стекне автономија. Некои класи и поединци се обидоа да воспостават капиталистички облик на производство, но тоа се случи само со помош на надворешна интервенција. Сепак, капиталот долго имаше само формална доминација над општеството; дури денес сме сведоци на исклучително критичен премин од формална кон реална доминација на капиталот, најмногу благодарение на одлучувачката помош на светската капиталистичка заедница, пред сè на американ-

Делото на Маркс заокружува три големи периоди на човештвото меѓу кои постои постепен дисконтинуитет: преминот од феудален кон капиталистички облик на производство, развојот на овој облик на производство и појавата на комунизмот. Тоа дело се занимава и со други моменти од историјата на човечкиот вид (предкапиталистичките формации), но она што Маркс опширно го анализира е периодот на формалната доминација на капиталот. Во *Манифестот, Граѓанската војна во Франција*, четирите тома на *Капиталот* и *Критиката на Готската програма* изложен е револуционерниот реформизам на Маркс, кој ги разгледувал можностите на општеството од тоа време. Тоа не го спречило да изложи детален опис на потполно развиениот комунизам (напомени за книгата на Џон Мил и делови од *Grundrisse*) и да ги опише суштинските елементи од преминот кон формалната доминација на капиталот, што била главна карактеристика на таа епоха. Но, врз основа на сето тоа не успеал да направи синтеза (не е случајно што *Капиталот* останал недовршен). Од друга страна, имал добри причини да не се впушта во опис на моментот на создавањето на комунизмот откако капиталистичкиот облик на производство ќе оствари целосна доминација (со ова не се занимавал толку детално како со формалната доминација на капиталот).

Сепак, многумина тврдат како тоа не значи дека Маркс не ги дал сите потребни насоки, бидејќи за време на реалната доминација на капиталот постојат класи, па така и партии, што значи дека револуционерната класа и самата треба да се организира како партија, итн.

Не оспоруваме дека во оваа динамика има постојани елементи, но:

1. Треба да се воспостави доменот на постојаното, во смисла на одредување просторно-временски ограничувања, така што постојаната класа не зазема толку голем простор како постоја-

ната популација или производството (постојаното во воведот од 1857 година се нарекува *verständige Abstraktion*).

2. Развојот, создавањето, почнува од посебното, а не од општото. Според тоа, треба да се истражуваат нови одредувачки елементи.

На уште подлабоко ниво, со оглед на добро анализираната реална доминација на капиталот, мораме суштински да ја промислиме теоријата на Маркс и да ги откриеме сите оние важни места кои биле запоставени, заборавени или едноставно напуштени бидејќи не биле добро сфатени. Не станува збор за херменевтика, туку за постојаниот напор конкретно и експлицитно да објасниме што подразбираме под комунизмот како теорија во која делото на Маркс зазема значајно место.

Оваа теорија го објаснува создавањето на човештвото во рамки на првобитните комунистички заедници, нивното исчезнување пред продорот на разменската вредност и начинот на кој тој облик на вредност стекнал автономија, што било можно дури на одреден степен од развојот на производствените сили. Овој процес ги уништил старите заедници и истовремено ја поттикнал појавата на индивидуата и класата. Неговиот триумф не бил судбина: тој многупати доаѓал во прашање, а во многу случаи древните заедници успеале да ја сочуваат доминантната улога. Сепак, овој процес триумфирал на Западот, паралелно со древниот облик на производство, но така што бил апсорбиран во феудален производствен облик. Само на маргините на феудалното општество разменската вредност можела да ја сочува виталноста и да го отвори патот за капиталистичкото производство, кое контролата над производствениот процес можело да ја воспостави само со раздвојување на луѓето од средствата за производство. Тоа *одвојување* Маркс го нарекол првиот концепт на капиталот. На тој начин капиталот го постигнал она што парите не можеле никогаш, да се наметне како единствена материјална за-

едница со лишување на луѓето од нивната материјалност, добивајќи човечки облик, реификувајќи и капитализирајќи ги човечките битија. Овој процес е завршен со создавањето на фиктивниот капитал, што како последица ја имал фиктивната заедница во која човекот е целосно блокиран од механизмот на капиталот, тоа опипливо-неопипливо битие. Човекот е испразнет целосно, лишен од креативноста и дури отфрлен од стариот процес на производство. Тој сè повеќе станува маргинален, нешто што го *загадува* капиталот. Капиталот стана автономен и ги надминува сите ограничувања, но тој и понатаму не може да го постигне тоа без луѓето, без нужното загадување. Луѓето сè уште се границата на капиталот. Сè поголемо угнетување, кое е директна или индиректна последица на уништувањето на природата, ќе го води пролетаријатот како универзална класа во бунтот против капиталот. Во тој проект, тие веќе нема да можат да се потпираат на минатото или на преостанатите човечки потенцијали, бидејќи сè е уништено. Тие ќе мораат да создадат проект за сопствено ослободување, не следејќи ги старите обрасци; нивна партија може да биде само партијата-човештво, која нема да може да функционира според принципите на централизмот туку само според спротивните, федералистички принципи. Во голема мера е можно движењето на универзалната класа да создаде организми компатибилни со комунистичкиот потенцијал кој веќе постои во општеството, односно, да создаде заедници со сосема поинаква практика во споредба со сегашното општество. Невозможно е да се согледаат сите детали, но веќе заклучивме дека единствена можност е борбата против заедницата на капиталот (тежнењето кон поврзување фрагментарни активности, поинакви облици производство и земјоделство, поинакви машко-женски односи, итн). Покрај тоа, самата револуционерна експлозија на производството ќе му додели нови, помалку или повеќе развиени облици.